[2019] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 516

ਪੰਜਾਬ ਅਰਬਨ ਪਲਾਨਿੰਗ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ (ਹੁਣ ਗਲਾਡਾ)

ਬਨਾਮ

ਵਿਦਿਆ ਚੇਤਲ

(2015 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਾਜਤ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 4272)

ਸਤੰਬਰ 16, 2019

[ਐਨ.ਵੀ. ਰਮਨਾ, ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ ਅਤੇ ਅਜੈ ਰਸਤੋਗੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 - ਧਾਰਾ 2(1)(d)-(g), 2(1)(o) - **ਹੁੱਡਾ** ਬਨਾਮ **ਸੁਨੀਤਾ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ.) ਕੋਲ ਹੁੱਡਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ "ਕੰਪੋਜ਼ਿਸ਼ਨ ਫੀਸ" ਅਤੇ "ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਫੀਸ" ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ "ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ - ਦੀ ਵੈਧਤਾ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ : ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੀਸ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਦਲੇ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਬੋਝ ਲਈ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਕਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈੱਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਕਾਏ ਹਨ - ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ/ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਬੋਝ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਗਾਏ ਗਏ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਸੈੱਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ – ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੀਸਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ

ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ 'ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕਮੀ' ਆਦਿ ਹੋਵੇ - ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ - "ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - **ਹੁੱਡਾ ਬਨਾਮ ਸੁਨੀਤਾ** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ - ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ।

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ - ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਮੀ' - ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ - ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 - ਧਾਰਾ 2 (1) (g), 2 (1) (o)

ਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ - ਲਾਭਕਾਰੀ / ਉਪਚਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ - ਵਿਆਖਿਆ - ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ - 'ਟੈਕਸ' ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਫੀਸ' ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ - ਟੈਕਸ ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੀਸ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ

ਹਨ - ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਦਲੇ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ।

ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: 1.1 ਲਾਭਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ 'ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ' ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਮੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸ, ਅਪੂਰਨਤਾ, ਕਮੀ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਵਜੋਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਪਤਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹੋਰ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿਆਰੀ ਸੈਟਿੰਗ ਵਿਕਲਪਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (1)(o) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ 'ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਦ' ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣਾ, ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣਾ, ਪੁਲਿਸਿੰਗ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਮ, ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਐਕਟ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਰਥਿਕ ਸਾਹਸ ਰਾਹੀਂ ਭਲਾਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੇ ਉਪ-ਇਕਾਈਆਂ/ਵਿੰਗ ਹਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਸੇਵਾਵਾਂ/ਸਪਲਾਈ ਵਸਤੂਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 6-10] 522-ਐਫ; 523-ਬੀ-ਸੀ; ਐਫ-ਜੀ ; 524-ਡੀ-ਈ]

1.2 ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ *ਸੁਨੀਤਾ ਕੇਸ* ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੀਸ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ। ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਜਿਹੀ ਫੀਸ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਨੋਟ 'ਤੇ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ, ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਲਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਕ ਫੋਰਮ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 14-16] [527-ਈ-ਜੀ; 528-ਏ-ਬੀ]

1.3 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਵਰਗੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸੁਨੀਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟੈਕਸ ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲੇ ਗਏ ਬਕਾਏ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੀਸ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਦਲੇ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਬੋਝ ਲਈ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਕਾਏ ਹਨ।ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈੱਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਕਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ/ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਹੀ ਹਨ। ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਸੈੱਸ ਜੋ ਆਮ ਬੋਝ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੀਸਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ 'ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕਮੀ' ਆਦਿ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 17, 19 ਅਤੇ 20][528-ਸੀ-ਡੀ; 529-ਈ-ਐਚ; 530-ਏ]

1.4 "ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਨੀਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਕੋਲ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 22] [530- ਜੀ-ਐਚ; 531-ਏ]

ਹੁੱਡਾ ਬਨਾਮ ਸੁਨੀਤਾ **(2005) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 479 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।**

ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਦਾਨ, ਮਦਰਾਸ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਰੂਰ ਮੱਠ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀਂਦਰ ਤੀਰਥ ਸਵਾਮੀਅਰ, **[1954] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1005**; ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1980) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 416: [1979] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1217 - ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕੀਤਾ।**

ਲਖਨਊ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਐਮ. ਕੇ. ਗੁਪਤਾ **(1994) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 243: [1993] 3 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 615;** ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ **(2004) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 65: [2004] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 68 - ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਕਸਟਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਆਯਾਤ), ਮੁੰਬਈ ਬਨਾਮ ਦਿਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2018) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 40;** ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਅਤੇ

ਹੋਰ **(2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 724: [2017] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 893;** ਸਟੈਂਡਰਡ ਚਾਰਟਰਡ ਬੈਂਕ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਡਾ. ਬੀ. ਐਨ. ਰਮਨ **(2006) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 727: [2006] 3 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 558 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ।**

ਜਸਟਿਸ ਫੇਲਿਕਸ ਫ੍ਰੈਂਕਫਰਟਰ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਕੋਲੰਬੀਆ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ, ਭਾਗ 47, ਅੰਕ 4, ਪੰਨਾ 527-546; ਸਦਰਲੈਂਡ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ, **5505 (ਕੈਲਾਘਨ, 1943) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ

(2005) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 479	**ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।**	ਪੈਰਾ 1
[1993] 3 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 615	**ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	ਪੈਰਾ 4
[2004] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 68	**ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	ਪੈਰਾ 4
(2018) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 40	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ**	ਪੈਰਾ 6
2017] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 893	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ**	ਪੈਰਾ 6
[2006] 3 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 558	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ**	ਪੈਰਾ 10
[1954] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1005	**ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕੀਤਾ**	ਪੈਰਾ 17
[1979] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1217	**ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕੀਤਾ**	ਪੈਰਾ 18

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2015 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਾਜ਼ਤ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 4272

ਮਿਤੀ 17.11.2014 ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ 2013 ਦੀ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 889 ਵਿੱਚ।

ਨਾਲ
2015 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਾਜ਼ਤ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 5237

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਲੋਂ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਚਨਾ ਜੋਸ਼ੀ ਈਸਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੇ. ਵੈਜਯੰਤੀ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, (ਏ.ਸੀ.) ।

ਜਵਾਬਦੇਹ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

ਐਨ.ਵੀ. ਰਮਨਾ, ਜੇ.

1. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 13.07.2018 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ **ਹੁੱਡਾ ਬਨਾਮ ਸੁਨੀਤਾ** (2005) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 479 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "**ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ.**" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਕੋਲ ਹੁੱਡਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ "ਰਚਨਾ ਫੀਸ" ਅਤੇ " ਵਿਸਤਾਰ ਸ਼ੁਲਕ" ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ "ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਵਜੋਂ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਇੱਥੇ **ਸੁਨੀਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਰੈਫਰਲ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ:

"ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ 6 ਪੈਰਾ ਦੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਇਕ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ"।

3. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ **ਸੁਨੀਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਕੋਲ " ਰਚਨਾ ਸ਼ੁਲਕ" ਅਤੇ "ਵਿਸਤਾਰ ਸ਼ੁਲਕ" ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਹੋਲਡਿੰਗ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ" ਨੂੰ "ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਪਾਅ ਜਾਂ ਲਾਭ ਲਿਆ ਕੇ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

4. ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ **ਸੁਨੀਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਗਾੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਵਾਨ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਨੇ **ਲਖਨਊ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਐਮ. ਕੇ. ਗੁਪਤਾ, (1994) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 243,** ਅਤੇ

ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, (2004) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 65 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਕੋਲ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੁਕਸਦਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਵਾਨ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ **ਸੁਨੀਤਾ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਗੰਭੀਰ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

5. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸਹੀ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ **ਸੁਨੀਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ **ਸੁਨੀਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(1)(d), 2(1)(e), 2(1)(f), 2(1)(g) ਅਤੇ 2(1)(o) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

6. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਨ।[1] ਇਸ ਅਦਾਲਤ **ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਫ ਕਸਟਮਜ਼ (ਆਯਾਤ), ਮੁੰਬਈ ਬਨਾਮ ਦਿਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ** (2018) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 40 ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਾਭਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ 'ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ' ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ **ਓਮ**

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਅਤੇ ਹੋਰ (2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 724)। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਉਸਾਰੀ, ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ।[2]

7. ਲਾਭਕਾਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

ਧਾਰਾ 2 (1)(g) "ਕਮੀ" - ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨੁਕਸ, ਅਪੂਰਨਤਾ, ਕਮੀ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

1ਜਸਟਿਸ ਫੇਲਿਕਸ ਫ੍ਰੈਂਕਫਰਟਰ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਕੋਲੰਬੀਆ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ, ਵੋਲਿਊਮ 47, ਅੰਕ 4, ਪੰਨਾ 527-546

2 ਸਦਰਲੈਂਡ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ, §5505 (ਕੈਲਾਘਨ, 1943)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸ, ਅਪੂਰਨਤਾ, ਕਮੀ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਵਜੋਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਪਤਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹੋਰ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿਆਰੀ ਸੈਟਿੰਗ ਵਿਕਲਪਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

8. ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (1)(o) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

(o) **"ਸੇਵਾ"** ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਣਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਸੰਭਾਵਿਤ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਿੰਗ, ਵਿੱਤਬੀਮਾ, ਆਵਾਜਾਈ, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ, ਬਿਜਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਸਪਲਾਈ, ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ, ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ, ਮਨੋਰੰਜਨ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਜਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਮੁਫਤ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਮੁਫਤ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਸੇਵਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ 'ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਦ' ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਾ, ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

9. ਵਿਵਾਦਿਤ ਮਿਸਾਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਰਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ

ਕਰਦਾ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਾਰਜਾਂ/ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ/ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਸੰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵੀ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰਕ ਸਾਹਸ ਕੀਤੇ ਹਨ।

10. ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣਾ, ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣਾ, ਪੁਲਿਸਿੰਗ ਆਦਿ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਕਟ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਰਥਿਕ ਸਾਹਸ ਰਾਹੀਂ ਭਲਾਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੇ ਉਪ-ਇਕਾਈਆਂ/ਵਿੰਗ ਹਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਸੇਵਾਵਾਂ/ਸਪਲਾਈ ਵਸਤੂਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

11. ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਚੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ **ਲਖਨਊ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪਲਾਟਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਖਨਊ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ।

12. **ਲਖਨਊ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 2 (1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 'ਖਪਤਕਾਰ' ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ: -

"3.....'ਖਪਤਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਘਰਾਣੇ, ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਸਟੋਰ, ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋ ਇਹ ਸਿਰਫ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖਰੀਦਦਾਰ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹਨ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

13. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਅਰਥ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ: -

"4. 'ਸੇਵਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਜਾਂ ਫਲੈਟ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਤੱਕ ਫੈਲਦਾ ਹੈ? **ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ**

ਵੀ ਕਮੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਬਿਲਡਰ ਜਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

.....

ਇਹ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਧਾਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਬਾਹਰੀ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਾਵਿਤ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਕੋਈ' ਅਤੇ 'ਸੰਭਾਵਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ 'ਕੋਈ' ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ 'ਇਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਜਾਂ ਸਾਰੇ'। ਬਲੈਕ ਜ਼ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। "ਸ਼ਬਦ 'ਕਿਸੇ ਵੀ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ 'ਸਾਰੇ' ਜਾਂ 'ਹਰ' ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 'ਕੁਝ' ਜਾਂ 'ਇਕ' ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ"। ਖੰਡ (o) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ 'ਕੋਈ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਕਿਸੇ ਖਪਤਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਾਂਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਤੱਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਹੂਲਤ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ: -

"5. **ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ।** ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

... ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ... ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਐਕਟ ਲਈ ਓਨੀ ਹੀ ਯੋਗ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। **ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜਨਤਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।**

6. ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਖੰਡ (o) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1993 ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੰਬਰ 24 ਦੁਆਰਾ "ਸੇਵਾ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 'ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। **... ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸੇਵਾ ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੁਫਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ**।

<u>ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1993 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ।</u>

...

<u>8..... ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਹਰ ਅੰਗ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਛੋਟ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਿਵਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੱਦ ਤੱਕ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।</u> ... ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਪਤਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

14. **ਸੁਨੀਤਾ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਨਾ ਜਾਂ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਫੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪਲਾਟ ਧਾਰਕ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਜਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ "ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ **ਸੁਨੀਤਾ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ

ਕੀਤੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

15. ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੀਸ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ। ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਜਿਹੀ ਫੀਸ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

16. ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਨੋਟ 'ਤੇ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ, ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਲਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਕ ਫੋਰਮ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।[3] ਸਾਨੂੰ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

17. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸੁਨੀਤਾ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ

ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟੈਕਸ ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲੇ ਗਏ ਬਕਾਏ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। **ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਦਾਨ, ਮਦਰਾਸ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਰੂਰ ਮੱਠ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀਂਦਰ ਤੀਰਥ ਸਵਾਮੀਅਰ, 1954 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1005** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ-ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ-

"46. ਹੁਣ ਫੀਸਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ "ਫੀਸ" ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਲਈ ਚਾਰਜ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਸੂਲੀ ਗਈ ਫੀਸ ਦੀ ਰਕਮ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਰਚਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤਾਂ ਦਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [ਵਿਡੇ ਲੂਟਜ਼ ਆਨ ਪਬਲਿਕ ਫਾਈਨਾਂਸ, ਪੰਨਾ 215] ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕੁਝ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

47. ...**ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਫੀਸ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਟੈਕਸ ਇੱਕ ਆਮ ਬੋਝ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਫੀਸ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ**

ਕਿ ਇੱਕ ਫੀਸ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਹੈ। ਫੀਸਾਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਫੀਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੈਕੰਡਰੀ ਹੈ [ਵਿਡ ਫਿੰਡਲੇ ਸ਼ਿਰਾਸ ਆਨ ਸਾਇੰਸ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਫਾਈਨਾਂਸ, ਭਾਗ 1, ਪੰਨਾ 202]। ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸਾਰੇ ਥੋਪਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੀਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

18. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪੁਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ**, (1980) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 416 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

"23. ... (6) ਇਹ ਕਿ ਕੁਇਡ ਪ੍ਰੋਕੋ ਦਾ ਤੱਤ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਟੀਕਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ **ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫੀਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਰਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਫੀਸ ਦਾ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।**

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

19. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੀਸ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ

ਗਈ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਦਲੇ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਬੋਝ ਲਈ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਕਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈੱਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਕਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ/ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਹੀ ਹਨ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ।

20. ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਸੈੱਸ ਆਮ ਬੋਝ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫੀਸਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ 'ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕਮੀ' ਆਦਿ ਹੋਵੇ।

21. ਅਸੀਂ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ **(ਸੁਪਰਾ)** ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਲਖਨਊ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਕੇਸ** (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਖਪਤਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਦਇੱਦਤ, ਦਮਨਕਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"**6. .... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ।** ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਜੋ ਦਮਨਕਾਰੀ ਜਾਂ

ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ।

...

ਜਿੱਥੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕਮਿਸ਼ਨ/ਫੋਰਮ ਦੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਮਿਸ਼ਨ/ਫੋਰਮ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਸੱਟ ਜਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਜਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਮੁਆਫੀਯੋਗ ਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪਾਏ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਵਸੂਲੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

22. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ "ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ" ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। **ਸੁਨੀਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਡੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਕੋਲ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਕਾਏ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

23. ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਤੋਂ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ 'ਤੇ

ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ ਹਵਾਲਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi